

ням практично всіх галузей та інститутів права; в) використанням своєрідної юридичної техніки, яка дозволяє здійснити на Європейському континенті задуми природної школи права, завершити багатолітню еволюцію правової науки, чітко встановивши, на відміну від хаосу компіляції Юстиніана, що право відповідає інтересам суспільства, ідеям розумності; г) не локальним, а глобальним характером, охопленням практично всіх галузей і інститутів права; д) наявністю власної ідеології, яка в теоретичному плані відображала владарюючу в той період у Західній Європі "філософську віру в розсудливість права" [4, 60-67].

6. Відносно самостійне існування цивільного й комерційного (торгового) права.

Отже, таке розмежування підтверджується двома обставинами: існуванням у країнах континентального права особливих комерційних судів і створенням у більшості країн романо-германського права кодифікованих актів комерційного права (торговельних або комерційних кодексів), що існують поряд з цивільними кодексами. Такі кодекси були прийняті протягом ХІХ ст. у Франції, Бельгії, Іспанії, Нідерландах, Австрії, Німеччині та інших країнах. Ця своєрідна подвійність у законодавстві, що регулює майнові відносини в галузі приватного права, і ця сфера отримали назву "дуалізм приватного права". Водночас у сучасному світі від дуалізму приватного права здійснюється відхід.

Перелік названих ознак романо-германської правової сім'ї не є вичерпним, він може доповнюватися, проте в загальних рисах охарактеризовано одну з найстаріших правових систем у сучасному світі.

Література

1. Основные правовые системы современности / Р. Давид, К. Жоффре-Спинози; Пер. с фр. В.А. Туманова. - М.: Международные отношения, 2003. - 400 с.
2. Саидов А.Х. Сравнительное правоведение (основные правовые системы современности): Учебник / Под ред. В.А. Туманова. - М.: Юрист, 2000. - 448 с.
3. Порівняльне правознавство: Підручник для студ. вищ. навч. закл. / В.Д. Ткаченко, С.П. Погребняк, Д.В. Лук'янов; За ред. В.Д. Ткаченко. - Х.: Право, 2003. - 274 с.
4. Марченко М.Н. Правовые системы современного мира: Учебное пособие. - М.: Зерцало-М, 2008. - 528 с.
5. Введение в сравнительное правоведение в сфере частного права: В 2 т. / К. Цвайгерт, Х. Кётц; Пер. с нем. - М.: Международные отношения, 2000. - Т. 1. - 480 с.
6. Порівняльне право Європи. Основи порівняльного правознавства. Європейські традиції / О.І. Харитонов, Е.О. Харитонов. - Х.: Одісей, 2002. - 592 с.
7. Марченко М.Н. Курс сравнительного правоведения. - М.: Городец-издат, 2002. - 1068 с.
8. Луць Л.А. Сучасні правові системи світу: Навчальний посібник. - Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2003. - 247 с.
9. Берман Г.Дж. Западная традиция права: эпоха реформирования / Пер. с англ. - М.: ИНФРА-М-НОРМА, 1998. - 624 с.

Оленчук І.В.

здобувач кафедри теорії та історії держави і права Львівського державного університету внутрішніх справ
Надійшла до редакції 23.08.2012

УДК 331.108.3

ВИДИ НЕЛЕГАЛЬНОГО НАЙМАНСТВА

Поломаній Ю. С.

Нелегальне найманство - це протиправне формування й подальше використання нормативно не передбачених і не ініційованих на офіційному рівні (за допомогою відкритих рішень або проведення негласних, але суспільно необхідних заходів окремих держав або міжнародних політичних організацій) озброєних підрозділів, діючих на основі відносин оплачуваного найму бойовиків, які переслідують сформульовані наймачами (інколи наймачами можуть виступати навіть держави, в особі представників влади, які використовують злочинно-безвідповідальні методи політичного управління й боротьби з негодними їм політичними силами) злочинні цілі, що досягаються за допомогою здійснення агресивних (як правило - насильницьких) незаконних дій, зокрема - з використанням зброї й спеціальних засобів військового призначення. Відразу необхідно обмовитися, що, створені різними державами, у рамках своїх суверенних прав і суспільної необхідності, секретні правоохоронні підрозділи, які є соціально необхідними й корисними, функціонують в умовах доцільного обмеження гласності й умовного допущення деяких ситуативних відступів від неухильного дотримання нормативно зумовлених прав і свобод окремих осіб і організацій, не розглядаються як нелегальні наймані підрозділи, навіть якщо ресурси й статус таких нестандартних державних структур використовуються окремими політичними силами в злочинних цілях [1, 12].

Особливою формою нелегального найманства (що має очевидно менші ознаки суспільної небезпеки й

аморальності щодо інших видів нелегального найманства), але достатньо розповсюдженою в державах, що розвиваються, є найм окремими країнами іноземців у свої озброєні сили, не дивлячись на заборону такої діяльності (найманства) на міжнародному рівні або на батьківщині найманця.

У рамках проблематики нелегального найманства, для її адекватного розпізнавання, необхідно виділити дві групи цілей, що мотивують протиправний військовий найм: а) цілі політичної й господарсько-економічної спрямованості, що характеризують призначення й специфіку використання найманих підрозділів - ці цілі є основними критеріями виділення видів нелегального найманства (цілі наймача); б) корислива мета збагачення й наживи (яка, втім, цілком може бути пов'язана з широкою ідеологічною вірою найманця в благородство цілей наймача), мотивуюча участь найманця в діяльності незаконних військових підрозділів (мета найманця). Разом з тим слід зазначити, що ще однією взаємозначущою для наймачів і найманців метою, що робить значний вплив на характер, зміст і ступінь професійної підготовки й реалізації акцій, що проводяться найманими підрозділами, як правило, є мета ефективного приховування будь-якої інформації, пов'язаної з нелегальним найманством і протизаконною діяльністю його фігурантів.

Мета дослідження полягає в тому, щоб розглянути різні види найманства, причини їх існування, тенденції розвитку, також і в Україні.

Цільовими видами нелегального найманства є наступні

© Ю.С. Поломаній, 2012

його форми: а) залучення іноземців на роботу в озброєні сили інших держав усупереч заборонам, існуючим на міжнародному рівні або батьківщині найманця; б) створення найманих озброєних формувань окремими соціальними силами всередині країни для реалізації злочинних методів політичної боротьби; в) створення окремими політичними силами, що знаходяться за межами або всередині держави, найманих озброєних формувань для вторгнення в цю країну й (або) проведення підривної антидержавної діяльності; г) створення сепаратистськими, етнічними або релігійними угрупованнями найманих озброєних формувань для ведення, мотивованої фанатизмом, націоналізмом або політичним екстремізмом, підривної, диверсійної й каральної діяльності проти озброєних сил, політичних діячів і мирного населення держави; д) формування найманих озброєних підрозділів терористичних організацій регіонального або міжнародного масштабу; е) формування окремими державами (на нелегальній основі, коли є наявною можливість робити відповідний військово-політичний вплив на інші країни й окремі події, зберігаючи статус нейтральної, миролюбної й незацікавленої країни), економічно мотивованими політичними силами, а також окремими групами бізнесменів і фірми найманих озброєних підрозділів для захисту, підтримки або нав'язування (розповсюдження) господарсько-економічних (дуже часто - ресурсних) інтересів наймачів на територіях інших держав (зокрема - у цілях підривної діяльності або знищення конкурентів); є) інші види (а рівно - відповідні цілі) найманства, незаконний статус яких зумовлюється окремими національними законодавствами й міжнародним правом [2, 12]. Також істотно, що багато видів нелегального найманства, навіть у відриві від злочинних діянь, що скоюються найманими підрозділами, самим фактом свого існування розглядаються окремими національними кримінальними законодавствами й міжнародним правом як злочини [3, 23].

Серед основних причин існування й навіть деякого якісно-кількісного розвитку форм, методів і проявів нелегального найманства необхідно виділити, передусім, наступні обставини: а) недостатню ефективність вироблених людством і вживаних в окремих державах і на міжнародному рівні нормативних і правоохоронних методів боротьби з нелегальним найманством; б) геополітична напруженість в різних регіонах планети й переважання власних інтересів окремих держав над глобальними інтересами миру, співпраці й взаємодопомоги, різна можливість у системі міжнародних відносин; в) існування в різних країнах подвійних стандартів внутрішньополітичної боротьби й зовнішньополітичної діяльності - використання нелегального найманства для окремих соціальних сил деколи є просто політично вигідним; г) егоїстичні господарсько-економічні інтереси окремих країн, політичних груп і бізнесменів; д) геополітичні амбіції й претензії на світове панування деяких країн можуть виражатися, крім іншого, і у використуванні нелегального найманства для здійснення прихованої агресії й втручання у внутрішні справи стосовно інших країн; е) розвиток релігійного фанатизму, націоналізму, сепаратизму й політичного екстремізму (що часто зустрічає підтримку в середовищі тим або іншим чином пригнічених соціальних груп) у різних країнах світу й відсутність дієвих способів нейтралізації цих агресивних ідеологічних переконань і заснованих на них політичних течій; є) розростання терористичної загрози по всьому світу й відсутність ефективних меха-

нізмів боротьби з тероризмом, як у міжнародному, так і в локальних масштабах; ж) інші причини [4, 111].

Проблема найманства, що є такою гострою для багатьох держав, які розвиваються, з нестабільною політичною системою, а також для країн, що зазнають масштабні внутрішні суперечності різного характеру, не така вже нейтральна щодо України, як це може здатися на перший погляд. Бо стосовно українських законодавчих реалій будь-які форми оплачуваного здійснення військової служби українськими громадянами, окрім деяких механізмів їх контрактної служби в національній армії, а також в миротворчих контингентах ООН, визнаються протиправними, а в окремих випадках - і злочинними.

Кількість українських громадян, які брали участь в озброєних конфліктах на території країн колишнього СРСР, на Балканах, в Африці й інших регіонах, уже давно обчислюється тисячами. Точні цифри важко назвати навіть відповідальним співробітникам СБУ України, бо реально контролювати цільову спрямованість поїздок українців за рубіж, які в будь-якому разі мотивуються як "туристичні вояжі" й "пошуки заробітку на іноземних будівництвах", не представляється можливим. Разом з тим відомо, що на території України функціонує деяка кількість формально цілком презентабельних українських громадян, що займаються наймом (а рівно - навчанням, фінансуванням і цільовим консультуванням) на легальну й нелегальну військову службу в іноземних державах.

Треба сказати, що практичне вирішення задач протидії найманству в Україні покладене на Управління по захисту національної державності й інші спеціальні підрозділи СБУ України. Разом з тим, традиційні проблеми правової охорони, характерні для нашої держави, недосконалість, непослідовність і багатоаспектна невідповідність національних і міжнародних правових актів з цього питання, а також відсутність тривалого й належного систематизованого досвіду боротьби з найманством, знань про передові методології нейтралізації цього явища й викорінювання його соціальних причин, а натомість - млява міжнародна співпраця в цій сфері, сьогодні не дозволяють СБУ України максимально ефективно боротися з проявами найманства з участю громадян України [5, 3].

Політична підоснова нелегального найманства, разом з явно небезпечними механізмами його агресивно-насиленіцького прояву в соціальному середовищі, таїть у собі вибухонебезпечний потенціал зляканої дії на суспільство, у структурі якого явище найманства може пустити коріння. Підживлене екстремістською ідеологією локальної або відносної масової незадоволеності окремих соціальних груп населення владою або політичними опонентами, найманство може розповсюдитися як інструмент політичної операції. Причому негативний вплив нелегального найманства на суспільство більш ніж вірогідний і в тому разі, якщо агресивна діяльність найманих підрозділів не має місце на території відповідної держави, а лише зв'язана з ним за допомогою участі його громадян у протиправній діяльності озброєних формувань найманців за кордоном. Бо бойовики українського походження, ті, які набули в своїх «хрестових походах» досвіду й знання в області підривної діяльності й диверсій, пройняті агресивною ідеологією тероризму й аморальності, у подальшому повертаються до України, і, потрапивши в цілощі для цинічного найманця середовище соціального антагонізму (а екстремістських зерен в умовах суспільних розбіж-

ностей у постсоціалістичних державах, що реформуються, завжди вистачає), можуть знайти сферу застосування своїй "бойовій освіті" й на території своєї країни. До того ж не варто забувати, що й національні кримінальні структури, як правило, вельми не проти привернути до своєї злочинної діяльності фахівців такої сумнівної властивості [6, 71].

Саме зважаючи на такий істотний деструктивний вплив на суспільні інститути, зерна нелегального найманства повинні максимально ефективно підлягати знищенню в Україні, а в ідеалі - у всьому світі. Центральними ж елементами організаційної структури найманства в нашій державі, як і в інших країнах, що розвиваються, з відносно нестабільною політичною системою й очевидними економічними проблемами, є, так звані, іноземні або вітчизняні "охоронні компанії", що експортують умовні "приватні правоохоронні послуги" за кордон. Україна, в якій через обставини, що склалися, і правонаступництво - ще з радянського часу діє велика кількість військових учбових закладів, є дуже привабливим ринком "військових ресурсів" для іноземних рекрутів, волонтерів, посередників і наймачів (утім, аналогічна ситуація, у принципі, характерна й для інших країн СНД). Використовуючи, відверто скажемо, не краще матеріальне забезпечення служби солдат і офіцерів у країні, посередники в нелегальному (незаконному - в умовах України) найманстві, запрошують на умовах високого, за українськими мірками, заробітчанства, вітчизняних військовослужбовців на службу в різні військові формування, діючі в країнах Африки, Близького Сходу, Центральної Америки, а також, які беруть участь в озброєних конфліктах на пострадянському просторі. Також дуже поширені запрошення, направлені українським громадянам і жителям неблагополучних країн Східної Європи й Середньої Азії, у Французький іноземний легіон (який був створений ще в 1831 р. для ведення Францією воєн за межами своєї території, налічує до 10 тис. службовців і сприймається населенням своєї країни, як додатковий інструмент збереження життя французів на випадок військового часу) [7, 91].

Аналізуючи питання нелегального найманства й беручи курс на вироблення дійсно ефективних засобів боротьби з цим явищем, державна влада будь-якої кра-

їни, а також міжнародні правоохоронні організації повинні дуже чітко усвідомлювати переплетення в рамках цієї глобальної проблематики інтересів і деякої частки лицемірства у сфері зовнішньополітичних взаємовідносин держав, а також фундаментальну приреченість протиправного найманства обставинами соціальної нестабільності й політичної конфліктності у внутрішньому житті окремих національних суспільств і міжнародних відносинах. Отже, наскільки комплексна й багатofакторна проблема нелегального найманства, настільки складні й багатofаспектні та дієві повинні бути методи протидії цьому негативному соціальному інституту, які повинні сукупно захоплювати комплекс взаємозв'язаних не тільки власне правоохоронних, а й соціально-економічних, а також політичних заходів.

Враховуючи викладене, цілком виправданий висновок, що найманство на сучасному етапі розвитку людства часто виступає одним з найпоширеніших злочинних методів лицемірної участі окремих держав і зовнішньополітичних сил у міжнародних відносинах, а також їх експансивного втручання у внутрішні справи зарубіжних країн.

Література

1. Заворский Б.Н. Основы секретной правоохранительной деятельности. - Омск. ОБПН, 2000. - 232 с.
2. Ліпкан В.А. Теоретичні засади криміналізації тероризму // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. - 1999. - № 2. - С. 9-17.
3. Заплатинський В.М. Основы криминологической безопасности. - К.: КДТЕУ, 2002. - 244 с.
4. Грицай Н.Л. Політика України. - К.: Знання, 2001. - 282 с.
5. Ліпкан О., Паламарчук В. Концепція національної безпеки України: регіональний аспект // Урядовий кур'єр. - 1997. - № 3. - С. 3-4.
6. Камлик М.І. Боротьба з організованою злочинністю. - К.: Юрінком Інтер, 2001. - 342 с.
7. Printender A. Die Fragen des internationalen Rechtes. - Bonn, 1987. - 312 с.

Поломаний Ю.С.

аспірант кафедри кримінального права Одеської національної морської академії
Надійшла до редакції 17.08.2012

УДК 342.9

ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ФУНКЦІЇ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ

Рибалка Н. О.

Після прийняття Конституції Україні призначення й функції прокуратури є предметом багаторічної дискусії як серед науковців, так і практиків. Протягом цього часу проводилися як наукові дослідження, так і практичні кроки щодо законодавчого врегулювання питань діяльності органів прокуратури. Зокрема, неодноразово переглядалися підстави і принципи організації прокуратури як єдиної системи, визначення її місця, ролі та функцій у нових суспільно-економічних, політичних та історичних умовах. Однак максимум, якого вдавалося досягти, - це косметичні зміни, які ніяк не впливали на докорінне переродження цього органу. Так, зміни щодо статусу прокуратури було внесено в результаті так званої малої судової реформи 2001 р. У березні 2004 р. і в квітні 2009 р. з'явилися два законопроекти, ухвалені Верховною Радою в першому читанні, проте далі вони не пішли. Серед причин - зайва політизація цього пи-

тання, діаметрально протилежні погляди на шляхи реформування органів прокуратури України. Непримиренні опоненти - прибічники еволюційного й революційного шляхів реформи - на цьому й зупинилися.

Україною проголошено курс на євроінтеграцію, який передбачає виконання умов для вступу нашої країни до Європейського співтовариства. Зокрема, йдеться про приведення норм і стандартів внутрішнього життя українського суспільства у відповідність до норм і стандартів Європи, що є складним і довготривалим процесом [1]. Реформування правоохоронних органів, прокуратури та судів України є необхідною передумовою ефективного захисту найвищих цінностей нації, а саме: життя й здоров'я людей, їх прав і свобод. Особливої уваги у зв'язку з цим заслуговує визначення місця прокуратури в системі державної влади. Проблематику даного питання у своїх роботах розглядали такі правники, як

© Н.О. Рибалка, 2012